

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ TÜRKİYE-BULGARİSTAN İLİŞKİLERİ (1950-1960)

TURKEY-BULGARIA RELATIONS IN THE DEMOCRATIVE PARTY PERIOD (1950-1960)

DOI: 10.33404/anasay.1098704

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Muhsin Ertürk BUDAK*

ÖZ

Bu çalışma; 1950-1960 yılları arasında Demokrat Partinin iktidarı döneminde Türkiye'nin Bulgaristan ile olan ilişkilerini kapsamaktadır. SSCB ve ABD arasında süren rekabetin Dünya'yı Doğu ve Batı olarak ikiye ayırmasıyla Türkiye tercihini Batı'dan yana kullanmış ve dış politikasını buna göre şekillendirmiştir. Bulgaristan ise Türkiye gibi Batı'yı seçmezken tercihini Doğu dünyasından yana kullanmıştır. Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler, siyasi, ticari, kültürel ve sportif ilişkiler olarak dönemin dış politikasını önemli ölçüde

1- Makale Geliş Tarihi: 05. 04. 2022 Makale Kabul Tarihi: 19. 08. 2022

Bu makale Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi Serkan ERDAL'ın danışmanlığında hazırlanmış olan "Demokrat Parti Dönemi Türk-Balkan İlişkileri (1950-1960)" başlıklı yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

* Öğretim Görevlisi, Kafkas Üniversitesi Kağızman Meslek Yüksek Okulu, erturk.budak@gmail.com, Orcid: **ORCID ID** <https://orcid.org/00000000-0001-9026-3856>

etkilemiştir. Göç konusu başlı başına iki ülke ilişkilerini gerginleştirirse de ticari, kültürel ve sportif ilişkiler olumlu bir düzlemde devam ettirilmeye çalışılmıştır. Demokrat Parti geçmiş dönem iktidarlarından ayıran en önemli fark ise dış siyasette son derece aktif rol oynaması ve bölgesel iş birliği çabalarından asla çekinmemesidir.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Bulgaristan, Balkanlar, Göç, Dış Politika.

ABSTRACT

This study covers Turkey's business relations with Bulgaria during the rule of the democratic party between 1950 and 1960 years. As the rivalry between the USSR and America divided the world into two as east and west, Turkey preferred the western world and shaped its foreign policy accordingly. On the other hand, while Bulgaria did not choose the west like Turkey, it preferred the eastern world. Immigration from Bulgaria to Turkey; political, commercial, cultural and sportive relations significantly affected the foreign policy of the period. Although the issue of migrations strains the relations between the two sides; commercial, cultural and sportive relations have been tried to be maintained on a positive plane. The most important difference that distinguishes the democratic party from the previous governments is that it plays an extremely active role in foreign policy and never hesitates in regional cooperation efforts.

Keywords: Democratic Party, Bulgaria, Balkans, Migration, Foreign policy

Giriş

Osmanlı Devleti'nin siyasi sınırları içinde uzun süre yer alan Bulgaristan 5 Ağustos 1908 tarihinde bağımsızlığını elde etmiştir. Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasındaki ilişkiler Balkan Savaşları nedeniyle bozulma göstermiş olsa da I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Savaşları sonrası tekrar düzelmiştir (Kaştan, 2008, s. 670). I. Dünya Savaşı'nın bitişiyle savaştan yenik ayrılan Osmanlı Devleti ve Bulgaristan için zor bir süreç başlamıştır. Savaş sonrasında kurulan yeni düzende Bulgaristan'ın en iyi geçindiği komşularının başında Türkiye gelmiştir. Türkiye ve Bulgaristan arasında 18 Ekim 1925 tarihinde Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmanın ana konusu göç üzerinde yoğunlaşmış ve 1925-1939 yılları arasında devam eden süreçte Türkiye'ye 200.000

Türk nüfusu göç etmiştir (Toğrol, 1989, s. 72). Yine bu antlaşmaya göre iki ülke arasındaki siyasi sorunlarda çözüme kavuşturulmuştur. 6 Mart 1929 tarihinde “Tarafsızlık, Uzlaşma, Adli Tesviye ve Hakem Muahedesi” ile ilgili ikinci bir antlaşma yapılmıştır. Burada iki devlet arasında ortaya çıkacak olan her türlü anlaşmazlıklarda çözümün nasıl olacağı, hakemlerin tespiti ve işleyişi yer almıştır (Soysal, 1983, s. 253-264).

Türkiye özellikle 1930’lu yıllarda Avrupa’da milliyetçi akımlar ve otoriter yönetimler güçlenme gösterirken komşularıyla iyi ilişkiler kurarak “*Yurtta Barış, Dünyada Barış*” ilkesini benimsemiştir. 20 Eylül 1933 tarihinde Türkiye Başbakanı İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Sofya ziyaretinde ılımlı mesajlar vermiş ve 1929 yılında imzalanan Dostluk Antlaşması beş yıl süreyle uzatılmıştır (Kaştan, 2008, s. 678). 1934 yılında imzalanan Balkan Antantı’na Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya katılırken Bulgaristan bu Antant’ta yer almamıştır. Bulgaristan’ın bu Antant’tan uzak durmasındaki en önemli sebep ise İtalya ile olan yakınlaşmasıdır. Bulgaristan’ın İtalya ile yakınlaşmasındaki ana etken Romanya ile arasındaki Dobruca toprakları meselesidir. 1940 yılına kadar Dobruca’nın tamamına hâkim olan Romanya bu tarihten sonra bölgeyi Almanyanın baskısıyla Bulgaristan’a bırakmak zorunda kalmıştır (Özbek, Önal, 2017, s. 274). 20 Temmuz 1936 yılında Boğazları tamamen Türkiye kontrolüne sokan Montrö Boğazlar Sözleşmesi’ne Bulgaristan davet edilmiş ve sözleşmeyi imzalamıştır (Armaoğlu, 1984, s. 185).

İkinci Dünya Savaşı’nın öncesi ve sonrasında Türkiye-Bulgaristan ilişkileri blokların olduğu dönemde gelişim göstermiştir. Türkiye Almanya ve İtalya tehlikesine karşı Türk-Bulgar sınırını güçlendirmek istemiştir. Savaş sırasında Bulgaristan Almanya tarafından işgal edilmiş ve Mihver Devletlerin Balkan uydusu haline gelmiştir (Özalper, 2017, s. 194). İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle beraber Türk-Bulgar ilişkilerini etkileyen en önemli unsur, Bulgaristan’daki Türklerin statüsü ve göçleri olmuştur.

1950-1951: Göç Olgusu ve Bulgaristan’dan Türkiye’ye Yapılan Göç Hareketleri ve Göçü Hazırlayan Etkenler

Göç; ekonomik, siyasi ve bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa veya uzun vadeli geri dönüşlerle birlikte sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004, s. 14).

Göçler kişilerin veya toplulukların rızaları doğrultusunda şekillenirken bazen de siyasi zorlamalar da buna bir etkidir. Tarihsel süreç içerisinde birçok göç hareketi yapılmıştır. Bu göçler arasında Balkanlar'dan Anadolu'ya yapılan göçler dikkate değerdir. Yine bu göçler arasında Bulgaristan'da bulunan Türklerin göçü ve yaşadıkları zorluklar uzun bir döneme yayılmaktadır. Bulgaristan Türklerini oluşturan kitleler önce Anadolu'dan o topraklara göçtüler. XIV. yüzyılda Osmanlı Devleti Balkan coğrafyasında hâkimiyet kurunca Anadolu'dan Rumeli'ye yoğun şekilde Türk göçleri yaşandı. Buraya yerleşen Türkler yeni köyler ve kasabalar kurarak o toprakları Türk vatanı haline getirdiler (Çolak, 2013, s. 116).

Bulgaristan'dan Anadolu coğrafyasına ilk büyük Türk göçü 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda alınan yenilgi sonrası yaşanmıştır. Bu savaş sonrasında imzalanan ve 29 maddeden oluşan Ayastefenos Antlaşması'na göre; Osmanlı Devleti'ne vergi bağı ile bağlı Bulgaristan Prenslığı ortaya çıkmıştır. Prenslığın sınırları ise oldukça geniştir. Kuzeyde Tuna'ya, doğuda Karadeniz'e, güneyde Ege Denizi'ne ve batıda ise Arnavutluğa kadar sınırları uzanmaktaydı. Ancak hem İngiltere hem de Avusturya Büyük Bulgaristan'ın kurulacak olması sorun teşkil ediyordu. Yapılan görüşmeler sonucunda 13 Haziran 1878'de Berlin Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre; Bulgaristan Ayastefenos'ta olduğu gibi vergi ile bağlı prenslik olacak ancak sınırları daralacaktı. Doğu Rumeli, Batı Trakya ve Makedonya geri alındı ve ıslahat yapmak şartıyla Makedonya Osmanlı'ya tekrar bağlanıyordu. Kısaca 1878 Berlin Antlaşmasıyla Bulgaristan Prenslığı Tuna nehri ve Balkan dağları arasında sıkışmış oluyordu. (Armaoğlu, 1997, s. 522-526). Bulgaristan tam anlamıyla bağımsızlığına ise Avrupalı devletlerin desteğiyle 5 Ekim 1908 tarihinde ulaşacaktır (Burma, 2012, s. 85).

Tuna Nehri ile Balkan sıradağları arasında kalan bölgede 1876 yılında 1.120.000 Türk ve 1.130.000 Bulgar yaşıyordu. Neredeyse yarı yarıya Türk ve Bulgar nüfusunun yaşadığı bir toprak üzerinde bir Bulgar devleti kurmak düşüncesi zordu. Bu nedenle Rusya bir Slav Bulgar devleti kurabilmek için Bulgar çeteleri ile birlikte savaşta Türkleri katletme ya da göçe zorlama yoluna gitmişlerdi. Sonucunda bir milyondan fazla Rumeli Türkü yerlerinden ayrılmak zorunda kalmıştır (Şimşir, 2009, s. 200-201).

Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra başlayan bu göç hareketlerinde Haziran 1879-Eylül 1880 tarihleri arasında Varna Limanı'ndan yaklaşık olarak 18.033

Anadolu'ya geçmiştir. 1878-1912 yılları arasında Bulgaristan'dan 350.000 Türk göç etmek zorunda kalmıştır (Çolak, 2004, s. 116).

Bulgar resmî istatistiklerine göre, 1893-1902 yılları arasında da Bulgaristan'dan Türkiye'ye 70.603 göçmen gelmiştir (Şimşir, 2009, s. 205). Süreç böyle devam ederken Balkan Savaşları sonrası büyük çapta bir göç daha yaşanmıştır. Yaklaşık yarım milyon kişi göç etmek zorunda kalmıştır. 1914-1934 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yıllık ortalama 10.000 kişi göç etmiştir. 1934'de Bulgaristan'da meydana gelen ihtilalden sonra bu rakam yıllık 20.000 kişiye yükselmiştir (Çolak, 2004, s. 117).

1939-1949 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısında ciddi derecede azalma meydana gelmiştir. Bulgaristan'ın yurt dışına çıkış yasağı koyması ve Sander'in belirttiğine göre; Bulgaristan II. Dünya Savaşı sonrasında, geniş çapta iş gücüne olan ihtiyacı, Türklerin göç etmesini engelleyici davranışlarda bulunmasına neden olmuş ve bu davranış Türkiye'de sert bir şekilde eleştirilmiştir (Sander, 1969, s. 73-74).

Bulgaristan'da kurulan Sovyet yanlısı hükümet zamanında bozulan Türk-Bulgar ilişkileri, 1949 yılında karşılıklı sınır ve casusluk olayları yüzünden gerginleşmiş ve 1950'deki tehcir politikası ile de kopma noktasına gelmiştir. Kore Savaşı, Balkan gelişmeleri açısından önemli bir dönüm noktası olmuş, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girmek istemesi de Balkanlarda bulunan SSCB yanlısı devletleri korkutmuştur. Böyle bir ortam oluşurken SSCB'nin Balkanlardaki en önemli müttefiki olan Bulgaristan Türkiye'yi zor durumda bırakmak için 250.000 Türk'ü göçe zorlamıştır. Bu konuda Mayıs 1950'de iktidar değişikliğinden sonra Batı'ya meyilli bir dış politika izleyen yeni hükümeti kuruluş yıllarında sıkıntıya sokmak ve ekonomik olarak ağır bir yük altında bırakmak için SSCB'nin Bulgaristan'ı kullandığı görüşü hâkimdir (Sander, 1969, s. 70-71).

Ancak bu göçleri sadece bu gelişimlere bağlamak yanlış olabilir. Bulgaristan'ın iç politik düşünceleri ve oradaki Türklerin durumu da en büyük göç etkenlerinden birisidir. Yeni Bulgar Komünist rejimin Türk azınlıkla ilgili en önemli politikası Bulgar Sosyalist Devleti ile bütünleşmiş, “*Tek Bir Ulusun Yaratılması*” amacını taşıyordu (Çolak, 2004, s. 119).

1950-1951 Göçü'nün Başlaması

1950 yılının ilk aylarından itibaren Bulgar Hükümeti'nin Türk azınlığa çıkış izni vermesiyle birlikte hızlı bir şekilde göçler başlamıştır. Bulgaristan'dan gelen bu göçmen kitlesi perişan ve bitkin halde Türkiye'ye sığınmıştı. Bulgar Hükümeti 1950 yılının ilk aylarında 860 vize verirken daha sonra bu sayı 7000'e yükselmiştir.

10 Ağustos 1950'de Türkiye'ye verilen bir notada Bulgaristan Hükümeti'nin ilk etapta 54.000 çıkış vizesi verdiği belirtilmekte ve Ankara'nın üç ay içerisinde 250.000 Türk'e giriş vizesi verilmesini talep etmekte idi (Sander, 1969, s. 75).

10 Ağustos 1950'de Bulgaristan Hükümeti bir nota ile Türkiye'ye göç etmeyen isteyen 250.000 Türk'ün Türkiye'ye kabul edilmesini bildirdi. Türk-Bulgar ilişkileri göç sorunu bağlamında ciddi bir döneme girmiş oldu (Pınar, 2014, s. 66). Adnan Menderes Hükümeti'nin 28 Ağustos 1950 tarihli karşı notası şu şekilde olmuştur:

1. *“Bulgaristan Hükümeti'nin devletlerarası nezaket kurallarına aykırı bir ifade şekli kullanması esefle kınanmaktadır.*

2. *Bulgaristan'daki Türk azınlığının durumu, hakları, yaşamı bugün düşündürücü ve endişe verici bir duruma gelmiştir. 250.000 kişinin göçmek istemesi Bulgaristan'daki hayat şartlarının çok vahim bir durumda olduğunun bir göstergesidir.*

3. *Geçmiş zamanlarda insan haklarına gösterdiği riayetsizlik yüzünden büyük devletlerden protestolar alan Bulgaristan, hatalı muamelelerine devam etmektedir.*

4. *1925 Türk-Bulgar Antlaşması'nın 2. Maddesi; Türkiye'den Bulgaristan'a, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç edecek kişilerin mal ve mülklerini diledikleri gibi tasfiye bedellerini memleket dışına çıkarmaya engel olmamak şeklinde tezahür etmektedir.*

5. *Gelecek göçmenlerin arasında içtimai ve siyasi kanaatleri bakımından memleket için huzuru bozacak nitelikte olanlar bulunduğu takdirde, toprağına göçülecek memleketin bu gibilere giriş vizesi vermemesi doğaldır.*

6. *Türk konsolosluk memurları göçmenlere vize verirken sadece takdir*

haklarını kullanmakta, herhangi sözlü ya da yazılı bir beyan istememektedirler.

7. 1925 tarihli ikamet mukavelesinin 2. Maddesine rağmen Bulgar makamları göç eden Türklerin menkul mallarını ve paralarını dışarıya çıkarmalarına izin vermemektedir. Gelen göçmenler Türk Hükümeti'nden acil olarak yardım beklemekte ve bu nedenle iskânları zorlukla yapılmaktadır.

8. Elçilik memurlarının, göç edeceklerden ilk etapta öncelikli ihtiyaçlarını sağlayabilecek hısım ve akrabalara sahip olanların göç etme taleplerini karşılamaları doğal bir harekettir. Ayrıca bu memurların, göçmenlerin hareket müsaadesi almadan mal ve mülklerini tasfiye etmemelerini tavsiye etmeleri olağandır.

9. Göçmen vizesi işini hızlandırmak için konsolosluk önemli birçok formaliteyi kaldırmıştır. Sınıra yığılan Türklerin durumu vahimdir.

10. Romanya ile Dobruca Türk azınlığın nakli konusunda yapılan anlaşma sorunsuz uygulanmıştır. Bu Bulgaristan'a örnek olabilirdi.

11. Bulgaristan Halk Cumhuriyeti, insan haklarına ve devletler hukukuna aykırı olarak yapmaya çalıştığı tehcir hareketine devam ederse Türk Hükümeti milletlerarası kurumlara başvuracaktır.

12. Türkiye Cumhuriyeti, ırkdaşlarının muhaceretine doğal seyir hadleri dâhilinde her zaman kabul edecektir; ancak 250 bin göçmenin kısa bir sürede memlekete alınması kabul edilemez.

13. Göçmenlerin mal varlıklarının tasfiyesi ve Türkiye'ye nakli konusunda acilen bir anlaşma yapılmalıdır (Pınar, 2014, s. 67-68).”

Göçmen işleriyle görevli Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü, 1950 yılında Tarım Bakanlığına bağlıydı. Tarım Bakanlığıyla Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık arasında göç konusunda yazışmalar yapılıyor ve Türkiye'nin göç politikası giderek belirginleşiyordu (Şimşir, 2009, s. 219).

Bulgaristan'dan Türk göçlerinin hızlanmasıyla birlikte Türk Hükümeti iskânla ilgili problemleri çözmek için çalışmalara başladı (BCA,030.18.01.02.14.83.7).

Maliye Bakanlığı 1950 mali yılı sonuna kadar yetmeyeceği anlaşılan İskân Genel Müdürlüğü ödeneğinin artırılması için bir tasarı hazırladı. Ayrıca Türk Hükümeti'nin göçmenler arasına karışan, şüphe uyandıran komünist ajanları

ayırmak için zamana ihtiyacı vardı. Bulgar Hükümeti 22 Eylül tarihinde Türk Hükümeti'ne ikinci bir nota göndermiş ve azınlıklara çok iyi davrandığını, göç etmek istemeyenlerin mal ve mülklerinin alım satımı konusunda tam bir serbestiyet olduğunu vurgulamıştır (Sander, 1969, s. 76).

1950 yılının başında Türk-Bulgar sınırının birinci kapanış tarihi olan 6 Kasım 1950 tarihine kadar Bulgaristan'dan Türkiye'ye 30.778 göçmen gelmiştir ki bunların hepsi serbest göçmen vizesi ile ülkeye girmiştir. Sınırın açılış tarihinden, yani 3 Aralık 1950'den 31 Aralık 1950 tarihine kadar da 21.143 göçmen gelmiştir (Çolak, 2004, s. 122).

Bulgar Hükümeti, göçmenlere ülkeyi terk etmeleri için 48 saat süre verdi ve bu müddet sonunda ellerine geçirdikleri Türkleri hayvan taşımada kullanılan tren vagonlarına bindirerek göçe zorlamaya başladı. Ancak Türkiye'nin Türk-Bulgar sınırını kapatması ve özellikle sorunu Birleşmiş Milletlere götüreceğini duyurması Bulgaristan'ı tutumlarında değişikliğe itmiştir. 2 Aralık 1950'de Türk tarafı lehine bir antlaşma imzalanmıştır:

1. *“Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmek isteyenlere ancak Türk giriş vizesi verildikten sonra Bulgar çıkış vizesi verilecektir.*
2. *Bulgar sınır makamlarına, Türk giriş vizesini hamil olmayanların sınırı geçmelerine izin vermemeleri hususunda gerekli emirler verilecektir.*
3. *Türk giriş vizesini hamil olmadıkları halde göçmenler arasına karışarak Türk topraklarına girenler bulunursa, Türk hudut makamları tarafından geri çevrilecek bu kimseler, Bulgar hudut makamlarınca derhal geri alınacaktır.*
4. *Evvelce Bulgaristan'dan vizesiz gelmiş olup Edirne'de bulunan ve Çingene oldukları anlaşılan 67 ailede 360 nüfusu Bulgar makamları geri alacaklardır (Sander, 1969: 78, 79)”.*

Bu antlaşmadan sonra Türk-Bulgar sınırı tekrar 2 Aralık 1950'de açılmıştır. Bu tarihten itibaren göçler yeniden başlamıştır. Ayrıca ABD'nin Bulgaristan'ı eleştirip Türkiye'yi de uyguladığı politikalar dolayı övünce Bulgaristan geri adım atmak zorunda kalmıştır. Bulgaristan zamanla yapılan antlaşmayı hiçe sayarak sınıra göçmenleri tekrar yığmaya başladı.

Sınırın açılması üzerine, 1950-1951 kış aylarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçmen akını büyük boyutlara ulaştı. Aralık, ocak ve şubat aylarında, ortalama beş bin Türk ailesi, (yirmişer bin insan) kötü bir durumda Türkiye'ye

sığındı (Şimşir, 2009, s. 225). Nisan 1951’de Türkiye, 1 Ocak 1950’den itibaren Bulgaristan’dan Türkiye’ye gelen ve bundan sonra gelecek olan tüm göçmenleri “*iskânlı göçmen*” kategorisine aldı (BCA, 30.18.01.02.125.32.2). Yani tüm göçmen kitlesine el uzatılıyor ve bundan sonra gelenler “*serbest göçmen*” değil “*göçmen*” vizesi alıyordu. Türkiye kontrollü bir şekilde göçmenleri kabul etmeye başlasa da Bulgaristan Türk asıllı olmayanlara da vize vermeye başlayınca Türkiye’nin sert tepkisi ile karşılaştı. Türkiye bunun üzerine 8 Kasım 1951’de sınırı tekrar kapatma kararı aldı. Bunun üzerine Bulgaristan’da 30 Kasım 1951 tarihinde göçü kesin olarak durdurmuştur. Bulgaristan, Türkiye’nin göçü engellediğini iddia ederek suçlamalarda bulunuyordu (Budak, 2017, s. 35).

Türkiye, 1 Aralık 1951 tarihli bildiri ile Bulgar iddialarına karşılık verdi. Türkiye’nin göç etmek isteyen soydaşlarını engellemesinin söz konusu olmadığını, nitekim 1950 yılından 1951 sonbaharına kadar Bulgaristan’dan 150 bin civarında göçmen alındığını, göçün devam etmesinin Bulgar Hükümeti’nin işine gelmediğini, bu yüzden sınırın kapanmasına varan olayları Bulgarların kasıtlı olarak çıkardıklarını belirtti (Çolak, 2013, s. 129)

1951’in sonuna kadar Bulgaristan’dan 154.393 göçmen Türkiye ye gelmiştir. Yine bu dönemde 32. 000 ailenin iskânı için çalışmalar yapılmıştır (BCA,30.18.01.02. 126.55.15).

1950-1951 yılındaki Bulgaristan’dan gelen 154.000 göçmen arasında yapılan bir anket bu konuda ilginç sonuçlar vermiştir. Bulgaristan’ın çeşitli yörelerinden gelmiş olan 9.446 aile reisinin anket sorularına verdiği cevaplara göre, göçmenlerin %11,1’ikendi arzularıyla %85,3’üde Bulgaristan’da yaşamının imkânsız olduğu için göç ettiklerini söylemişlerdir. Bulgarların göçe zorladıkları kimseler % 3 oranındadır. Bu da demek oluyor ki göçmenlerin % 85. 3’ü Bulgar rejiminden kaçmıştır (Çolak, 2013, s. 121).

Göçmenlere Yardım Sorunu ve Yerleştirilmeleri

Zor şartlar altında Türkiye’ye gelen göçmenlere hem içeriden hem de dışarıdan çeşitli yardım faaliyetleri yapılmıştır. Bulgaristan’dan gelen göçmenleri yerleştirebilmek için Türkiye Marshall yardımından 30 milyon TL tutarında bir destek almıştır (Sander, 1969, s. 80).

Göçmenlerin gelmeden önce Bulgaristan’daki malları gasp edildiği için Türkiye’de bu duruma karşı genel bir yardım havası oluşmuştur. Türkiye’ye

gelen göçmenler ilk önce Edirne’de bulunan misafirhanelere yerleştirilmiştir (BCA,30.01.00.00.17.99.11). Bir süre sonra buralar yetersiz kalınca göçmenler İstanbul’da ağırlanmıştır. Dağınık bir şekilde devam eden yardım ve yerleştirme meselesi Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın teşvikiyle Göçmen Mülteci ve Mülteciler Yardım Birliği adı altında düzenli bir hale getirilmiştir. (Çalışkan, 2014, s. 69). Türkiye göçmenlerin sınırın ötesinde yaşadığı sorunlara da el atmak istemiştir. Bu amaçla Kızıllaç Cemiyeti’ne başvuru yapsa da herhangi bir cevap alamamıştır. Bu sıralarda Türk Kızılay’ı ise göçmenlere 104.108 TL’lik bir yardımda bulunmuştur (Pınar, 2014, s. 75).

Yine göçmenlere yardım maksadıyla bir defaya mahsus olmak üzere piyango idaresi tarafından bir piyango organizasyonu düzenlemiştir. Amerikan Ekonomik İşbirliği İdaresi 4 milyon lira değerinde aynı yardımda bulunmuş, Uluslararası Göçmenler Örgütü de göçmenlerin durumunu incelemek için Ankara’da bir teknik yardım grubu oluşturmuştur (Sander, 1969, s. 80, Cumhuriyet, 3 Şubat 1951). Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın eşi Reşide Bayar, Ankara Radyosu’nda göçmenlere yardım konusunda Türk kadınlarını yardıma çağırmıştır. Bu kampanyaya Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün kız kardeşi Makbule Hanım da 1.000 lira bağışla katkıda bulunmuştur (Cumhuriyet, 22 Ocak 1951). Manisa’da 18.700 lira, Kastamonu’da 25.922 lira nakdi yardım ve 46 ton yiyecek maddesi ve giyim eşyası toplanmıştı. Kanada’dan 6 bin dolar değerindeki giyecek, Amerikalı HrandCevheriyan2.000 takım giyim malzemesi yardımında bulundu. (Cumhuriyet, 4 Temmuz 1951). Irak Kızılay’ı göçmenlere 100. 000 lira, Amerikan Prudential Line Deniz Yolları şirketi de 1.000dolar yardım yaptı (Cumhuriyet, 7 Şubat 1951) Milletlerarası Kurtarma Komitesi de 50 bin ton ikinci el eşya yardımı yapmıştır (Cumhuriyet, 6 Mart 1951). Yapılan bu yardımlar zamanla yurt içinde daha çok yankı bulmuş ve çeşitli yerlerden vatandaşlar hem para hem de eşya olarak yardımda bulunmuşlardır (Budak, 2017, s. 37)

Göçmenler konusunda sıkıntılı bir dönem içinde iktidar ve muhalefetin arasında bu konu yüzünden bozuluyordu. CHP göçmenlerin sıkıntılar çektiğini ve DP’nin hatalı politikalar ürettiğini belirtse de DP bu iddialara sert tepki göstermiştir. DP göçmenlerin rahat bir şekilde yerleşimleri için bir iskân planı hazırlamıştı. Buna göre gelen göçmenler için iki aşamalı bir program düşünülmüş ilk aşamada barınma ve yardım aşaması, ikincisi ise kesin olarak yerleştirilme safhasıydı (Tinal, 2014, s. 69).

Gelen göçmenler Türkiye'nin batı bölgelerine misafir olarak yerleştirilirken bunların kesin iskânları ele alınmış ve bu işe 1951 yılı ilkbaharında başlanmıştır. İlk iş olarak illere bir yazı gönderilerek acele kaydıyla kabul edebilecekleri göçmen miktarını tespit ederek Toprak ve İskân Genel Müdürlüğüne telgrafla bildirilmesi istenmiştir (Çolak, 2013, s. 134-136).

1951'de 7.748 köy tipi, 2.087 şehir tipi, 427 hazır ev olmak üzere toplam 10.262 ev, 1952'de ise 8.933 köy tipi, 4.576 şehir tipi, 399 hazır ev olmak üzere toplam 13.908 ev yapılarak göçmenlere teslim edilmiştir. 1959 yılında teslim edilen evlerin toplam sayısı 36.292'dir (Çolak, 2013, s. 135).

Göçmenlere hem ev verilmiş hem de onların üretici durumuna gelebilmesi için çalışmalar devam etmiştir. 1954'e kadar göçmenlerin konut ihtiyacında yaşanan sorunlarda büyük oranda çözüme kavuşturulmuştur. 1954 yılında yapılan genel seçimler ile DP'nin tekrar iktidara gelişi, göçmenler üzerine daha da çok yoğunlaşmasını sağlamıştır (Çolak, 2013, s. 136).

DP'nin göçmenleri birçok vergiden muaf tutması, Göçmen Köyü Projesi, onların çocuklarının okul masraflarının karşılanması ve barınma problemlerini kalıcı konutlar yaparak çözmesi önemliydi. DP, sorunu millî bir mesele olarak görmüş hatta Göçmen Bakanlığı kurmayı bile düşünmüştü (Pınar, 2014, s. 88).

İktidara geldiğinin daha ilk yılında dış politikada böylesine büyük bir sorun ile karşılaşan DP, kimi zaman sıkıntılı durumlara düşse de göçmen politikasını sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde yürütülmüştü.

Sınırdaki Yaşanan Sorunlar

Türk-Bulgar ilişkileri bu dönemde sadece göç olayı yüzünden bozulmamış, özellikle sınır ve casusluk faaliyetleri yüzünden de kopma noktasına gelmiştir. Cumhuriyet gazetesinin muhabiri Arif Necip Kaskatı sınır köylerde dolaşırken Bulgar askerleri tarafından sebebi belirsiz şekilde öldürülmüştü. Olayı gören köylüler hemen Jandarma Komutanlığına haber vermişlerdi. Olay kısa bir zamanda Edirne'ye yayılmıştı (Milliyet, 13 Haziran 1950). Bu olay üzerine Bulgar Hükümeti kendini haklı göstermek istemiş ve Türk keşif aracının Bulgar sınırına girdiğini ve muhafızların da aracı durdurmak için ateş ettiklerini, bunun sonucunda da sivil bir kişinin öldüğünü belirtmişlerdi (Milliyet, 16 Haziran 1950). Bu olay üzerine Milliyet gazetesinde çıkan bir haberde "*Bulgaristan'a Sert Bir Cevap Verdik*" bir yazı çıkmıştı. Bulgar sınır memurları şiddetle protesto edildi ve öldürülen Türk vatandaşı için tazminat talep edilmişti (Milliyet,

25 Haziran 1950). Bulgar Hükümeti öldürülen vatandaşın cenazesini daha sonra Türkiye'ye teslim etmiştir. Cenaze merasim ile Edirne'de karşılanmış, cipte ise 96 kurşun tespit edilmiştir (Milliyet, 2 Temmuz 1950).

Bulgarların yaptığı olaylar bunlarla son bulmamış ve devam etmiştir. Sofya'daki Türk Diplomatı Sadun Terem Türkiye'ye gelmek isterken Bulgarlar tarafından sınırda kötü bir muameleye maruz kalmıştı. Bu olayı Bulgarlar Sadun Bey'in bir kaçakçı olduğunu iddia ederek cevaplamışlardı (Milliyet, 12 Mart 1950). Yine sınırda çıkan sorunlarla ilgili Milliyette şöyle bir yazı kaleme alınmıştır.

“Bulgar askeri devriye gezen bir Türk müfrezesine hücum ederek üç erimizi yaralamış ve bunlardan birini de beraberinde götürmüşlerdir. Olay gece yarısından sonra cereyan etmiş, pusuya yatmış olan mütecavizler ani bir baskın yapmışlardır. İlk tetkiklerden Bulgarların sınır hattını 180 metre kadar aşarak pusuyu bizim sınırlarımızın içine tertip ettikleri anlaşılmıştır. Bulgaristan'ın prenslik olmasıyla başlamış krallığa kadar tahvilinden sonra artmış, kendilerini zayıf hissettikleri zaman azalmıştır. Dayanacak, güvenecek bir kapı bir dayı buldukları anlarda da işi azıtmışlardır. Açgözlü insanlar oldukları için bu gibi hadiseleri bilhassa bir şey vurmak, bir şey aşırmaq, kendi tabirleriyle plaçka için yaptıkları da malumdur. Mesela yaralanan askerin cebinde bulunan beş on kuruşu almak bile onlara göre bir nimet olduğu için bu gibi hareketlerden bir türlü vazgeçemezler. Sınıra yakın köylerde koyun, kuzu çalmak o civarda hayvanlarını otlatan bir çobanı yakalayarak sürüsüyle beraber Bulgar arazisine götürmek, sonra sınırı geçmiş diye şikâyet etmek vaktiyle en büyük zevkleri idi. Tabii sıkıştıkları anda derhal sürüyü de çobanı da getirip bizzat teslim ediyorlardı. Fakat sürüyü iki üç gün hapsetmekte temin ettikleri süt onları saadetlere garkeylemeye kati geliyordu. Hatta bir defasında koyunları kırpmışlar, yünlerini aşırılmışlardır. Vaziyetleri palavraya müsait olduğu zamanlarda bilhassa nöbetçilere tecavüzde bulunarak, sınırın herhangi bir noktasını geçmek, iyice takdit edilmemiş yerlerde biraz ilerleyerek Bulgaristan'a birkaç yüz metre karelik bir arazi plaçkası temin eylemek de oralarda bir milli kahramanlık telakki olunur. Son aylarda Yunan-Bulgar sınırında nehrin ortasında ki küçük adacıklara saldırmaları bu kabildendir” (Milliyet, 29 Eylül 1952).

İki ülke arasında bu dönemde casusluk faaliyetleri de ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin Batı ve Bulgaristan'ın Doğu gibi iki farklı görüşü temsil etmesi, casusluk olaylarının çıkmasında en büyük etkindir.

Bulgaristan topraklarındaki Türkleri zorunlu göçe tabi tuttuğu zaman göçmenlerin içinde bazı casuslar da Türkiye'ye gelmiş ve bunların ayıklanmaları uzun süre almıştır. Yakalanan kimi ajanlar ise Bulgaristan'a iade edilmiştir. Buna rağmen, Bulgaristan bu iddiaları reddediyor ve Türkiye'den kendi taraflarına casusların geldiğini iddia ediyordu (Cumhuriyet, 2 Nisan 1951).

Edirne'de sıkı bir takip sonucu altı casus suçüstü yakalanmıştır. Bunlar Askeri Siyasi Mahkemede yargılanmak üzere İstanbul'a getirilmiştir. Fehim Cesur Kardeşler ve üç arkadaşı özel olarak Bulgaristan'da yetiştirilmiş ve Türkiye'ye sokulmuştu. Türk polisi haber almış ve uzun uğraşlar sonucunda bir evde toplantı yaparken bu şahısları yakalamıştı (Milliyet, 11 Mayıs 1952).

Müzekka Uslu adındaki bir casus da bazı askerî sırları Bulgarlara satmaktan suçlu bulunmuştu. 60 yaşlarında olan bu şahıs birkaç kez sınırdan giriş çıkış yapmış ve en son kaçmak isterken yakalanmıştı. Suçlamaları inkâr etse de sonunda bu işi bilmeyerek yaptığını itiraf etmek zorunda kalmıştı (Milliyet, 31 Ocak 1953).

Bu dönemde bazı Bulgar yetkililerde casusluk faaliyetlerinde bulunmuştu. Bulgar Konsolos Çolakof'un Bulgaristan adına casusluk yapan bir şebekeyi idare ettiği haberi üzerine kendisi takibe alınmış ve Ali Dimitrof isimdeki bir Bulgar ile görüşmesi esnasında yakalanmıştı. Kendisi daha sonra Askeri Mahkemeye sevk edilmiştir (Milliyet, 5 Temmuz 1955). Çolakof Türkiye'de bir süre hapis yatmış ve 1964 yılında tahliye edildiğinde Bulgarlar da buna karşılık sekiz Türk vatandaşını Türkiye'ye iade etmişti (Milliyet, 7 Nisan 1964).

Ankara Cebeci'de casusluk yaparken Angel Angelo Ninov (Nenov) adlı şahıs suçüstü yakalanmıştı. Dokunulmazlığı olduğu anlaşılan bu şahsın diplomatik kurallar gereğince ülkeyi terk etmesi istenmiş ve Ninov ülkesine geri dönmüştü. (Milliyet, 3 Ocak 1957).

Casusluk faaliyetleri yanı sıra Bulgaristan'dan Türkiye'ye iltica olayları da olmuştur. Bunlar arasından en önemli olanı Bulgaristan'dan kaçarak Edirne'ye gelen Emil Antonof adlı şahıs Bulgar kızıl rejimine tahammül edemediğini bildirmiştir (Milliyet, 29 Eylül 1950).

Yine bu dönemde Varna'da üniversite okuyan bir öğrenci olan Alexandre Georgeyef, bir sandal satın alarak balığa çıkma bahanesiyle Türk sahillerine ulaşmıştı. Kendisi Bulgaristan'da olan kötü durumdan dolayı kaçmak istemişti (Hürriyet, 9 Ocak 1957).

Bulgar ordusunda görevli olup da Türkiye'ye iltica edenler de olmuştur. Yüzbaşı Vasilef Mutafçiyef İstranca Dağlarında günlerce saklandıktan sonra Kırklareli sınır karakoluna sığınmıştı (Hürriyet, 10 Ocak 1957).

Ayrıca mülteci muamelesini tamamlayan ve Türk vatandaşı olan Anton-Ninovi'nin anlattıklarına göre Alicefi, Nikola ve Dingo adındaki üç kişinin de Bulgar sınırını aşma esnasında Bulgar askerleri tarafından öldürülmüştü. Ayrıca Ninova Ruslar tarafından altı yıl sürgüne gönderilmişti (Milliyet, 4 Ocak 1957). Ninova, şunları anlatmıştır:

“Türkiye'ye, hür bir dünyaya kavuştum. Ben de her Türk gibi Demokratça ve bir Türk olarak yaşamak istiyorum. Müslümanlığı kabul etmeye karar verdim ve Ankara'ya da Maarif Vekâletine müracaatla, 30 senelik bir maarif mensubu sıfatıyla ve Türk irfan ordusuna bir öğretmen olarak katılmak üzere istida vermeye gidiyorum (Milliyet, 4 Ocak 1957).”

Edirne'den Bulgaristan'a kaçmak isteyen iki şüpheli şahıs yakalanmıştı. Yapılan inceleme sonucunda şahıslardan birinin akıl sağlığının yerinde olmadığı, birinin ise Zonguldak'ta bulunan kömür madeninde işçi olduğu basında yer almıştı. Verilen bilgiler kesinlik kazanmamış ve soruşturma polis tarafından devam ettirilmişti (Milliyet, 6 Haziran 1954).

Ticari, Sportif ve Kültürel Faaliyetler

İkinci Dünya Savaşı yılları ve sonrası Bulgaristan'ın ekonomik ve siyasi sorunlarına ağırlık vermesi, sosyalist ülkelerle iş birliğine yönelmesi Türkiye ile arasında ticari ilişkileri 1950'li yıllarının ikinci yarısına kadar ertelenmiştir. Türkiye Batı Bulgaristan ise doğu sistemini temsil ederken, iki ülkenin farklı ekonomik, siyasi ve askeri sistemlerde bulunması bir sorun teşkil ediyordu. Doğu ve batı bloğu arasındaki soğuk savaş bazı bölgelerde ise sıcak savaş haline dönüştü. Ancak bloklar arasında yumuşama ile iki ülke arasında da yumuşama başlamış ve önemli aşamalar geçirerek belirli alanlarda iş birliği düzeyine erişilmiştir (Kuyucuklu, 1987, s. 283).

24 Ocak 1955 tarihinde Türkiye ile Bulgaristan arasında Ticaret Antlaşması için görüşmeler yapılmıştır (BCA,30.18.01. 02.138.110.19). 23 Şubat 1955'te uzun görüşmeler sonrasında Türk-Bulgar Ticaret ve Ödeme Antlaşması imzalanmıştır. Kliring esasına göre olacak bu antlaşma 2,5 milyon dolarlık bir mal alışverişi öngörmekteydi. Bu antlaşma Kliring esasına göre olacaktı ve

2,5 Milyon dolarlık bir mal alışverişini de öngörmekteydi. Türkiye özellikle çimento, profil demiri ve kereste gibi inşaat malzemeleri üzerinde durmuş ve bunların listeye girmesini sağlamıştı. Türkiye Bulgaristan'a palamut, tuzlu balık, kuru meyve ve zeytin gibi mallar satacak, Bulgaristan'dan suni gübre, sağlık malzemesi, odun kömürü ve kereste gibi mallar da ithal edebilecekti (Milliyet, 24 Şubat 1955).

23 Mart 1955 tarihinde Türkiye-Bulgaristan arasında dış ticaret ve ödemelere dair bir çerçeve antlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşmaya bağlı olarak her yıl mal listelerini düzenleyen protokoller yenilenmişti (Kuyucuklu, 1987, s. 284).

Gelişen ticari ilişkilere bağlı olarak Sofya'da bir komisyon kurulmuş ve mevcut anlaşmalar gözden geçirilmişti. Bulgaristan ve Türkiye arasındaki ihraç malları kararlaştırılmıştı (Cumhuriyet, 23 Ocak 1957).

Türkiye ile Bulgaristan arasındaki Cumhuriyet'in İlanı'ndan sonra kültürel olarak da ilişkiler yoğunluk kazanmıştır. Bu kültürel gelişmeler sportif, folklor, edebiyat alanı gibi gelişmeleri kapsamıştır. Bu gelişmeler zaten Türk-Bulgar ilişkileri bağlamında çok eskilere dayanmaktadır. Kültürel ilişkiler açısından çok olumlu gelişmeler yaşanmıştır, hatta Balkan ülkeleri arasında bu alanda en çok gelişme Bulgaristan ile olmuştur (Kuyucuklu, 1987, s. 301-302).

Folklor ve sanat alanında önemli sayılabilecek gelişmeler yaşanmıştır. 1959'da İstanbul Hemşireler Cemiyeti'nin Sofya Operasından bir grubun davetiyle başlayan folklor ve sanat ilişkileri, kişisel ve toplu sanat gruplarıyla sürmüş, bu dönemde ilişkiler en yüksek düzeye erişmiş, iki ülke ilişkilerine önemli katkılar sağlamıştır (Kuyucuklu, 1987, s. 306-307).

Türkiye ile Bulgaristan arasında spor alanında da önemli gelişmeler kat edilmişti. 1956 yılı sonrasında Bulgaristan ve Türkiye arasında sportif faaliyetler başlamıştır (Tuğlacı, 1984, s. 159).

Bu dönemde birçok farklı alanda sportif faaliyetler karşımıza çıkmaktadır. 13 Temmuz 1956'da Fenerbahçe Genç takımı Bulgaristan'da Lokomotif takımı ile yaptığı maçı 6-1 kaybetmişti (Cumhuriyet, 14 Temmuz 1956). İkinci maç 15 Temmuz'da oynanmış ve bu kez Fenerbahçe 3-1 kazanmıştı (Cumhuriyet, 16 Temmuz 1956).

30 Ağustos 1956'da Galatasaray Bulgar takımı Dinamo ile karşılaşmış ve maç 1-1 bitmişti (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1956). 11 Mayıs 1958 tarihinde

İstanbul’da Türkiye ve Bulgaristan Genç Millî takımları karşılaşmış ve Türkiye Genç Millî Takımı 1-0 mağlup olmuştu (Cumhuriyet, 12 Mayıs 1958). 15 Mayıs 1958’de Galatasaray Genç futbol takımı Bulgar takımı Lokomotif’le karşılaşmış 2-1 kazanmıştı (Cumhuriyet, 16 Mayıs 1958). Hemen ardından başka bir Bulgar takımı olan Levski ile oynanan maç, Galatasaray’ın 1-0’lık galibiyetiyle sonuçlanmıştı (Cumhuriyet, 17 Mayıs 1958). 11 Mayıs 1958’de Türkiye-Bulgaristan Genç Millî Takım arasında oynanan rövanş maçı 10 Eylül 1958 tarihinde Sofya’da yapılmış ve Türkiye bu maçı 2-1 kaybetmişti (Cumhuriyet, 11 Eylül 1958). 3 Nisan 1959 tarihinde ise Türkiye-Bulgaristan Genç Millî Takımı hazırlık maçı yapmış ve Türkiye 2-1 kazanmıştı (Cumhuriyet, 4 Nisan 1959).

25 Mayıs 1959 tarihinde Avrupa Basketbol Şampiyonası’nda aynı grupta yer alan Türkiye-Bulgaristan maçı 62-57 sonuçlanmış ve Türkiye mağlup olmuştu. (Cumhuriyet, 26 Nisan 1959) Avusturya’da yapılacak olan Jünyorlar Şampiyonası’na katılmak isteyen Türk Genç Millî Futbol takımı 20 Mart 1960 tarihinde Bulgaristan Genç Millî Takımı ile karşılaşmış ve maçı Türkiye 3-0 kazanmıştı (Milliyet, 21 Mart 1960).

19 Mart 1960’ta Türkiye-Bulgaristan arasındaki Güreş Şampiyonası’nda, Türkiye, Bulgarlara karşı büyük başarı kazanmıştı. “*Filibe Fuarı Kapalı*” salonunda kalabalık bir seyirci karşısında yapılan müsabakalarda 4 serbest ve 4 Greko-Romen stilinde yapılan müsabakalardan ikisini Türkiye, birisini ise Bulgaristan kazanmış ve beş müsabaka berabere sonuçlanmıştı. Yine güreş dalında Adana’da yapılan müsabakalarda Bulgaristan’a karşı dört galibiyet, bir beraberlik, iki mağlubiyet alınmıştır (Milliyet, 20 Mart 1960).

SONUÇ

Türk siyasi tarihinde 1950-1960 arasında iktidarda kalan Demokrat Partinin takip ettiği dış politika ciddi anlamda incelemeye değer bir konu olmuştur. Dönemin dış politikasını şekillendiren en önemli etken ise SSCB’den gelen yayılmacı hareketlerdir. Bu yayılma politikası özellikle Balkanlarda kendini hissettirmişti. Söz konusu tehditten korunmak için Türkiye, Batı, Rusya ve Arap dünyası arasında dengeleri kurma yöneliminde terazisinin ibresini ABD’ye çevirmişti. Türkiye, ABD ile yakınlaşmış ve dış politikalarını buna göre şekillendirmiştir. Bu durum bazı ülkeler tarafından şaşkınlıkla karşılanırsa da Türkiye, uzun vadede dış siyasetini etki ettiği bölgelerin barış ve güvenliği açısından dengeleri yakalamak için çalıştı. Bu etki Balkanlarda kendini gösterdiği zaman SSCB’ye yakın ülkeler tarafından sorunlar yaşadı.

DP Dönemi Türk dış politikası, Balkan politikaları ekseninde değerlendirildiğinde Bulgaristan ile olan ilişkileri büyük önem taşır. Yunanistan ile olan Kıbrıs Sorunu sonrası Bulgaristan ile yaşanan göçmen krizi Türk dış politikasını oldukça meşgul etmişti. SSCB güdümünde olan Bulgaristan, politika anlamında Batı bloğunu tercih eden Türkiye'nin zor durumda kalması için göç konusunda elinden geleni yapmıştı. Bulgaristan'dan gelen göçler Türkiye'nin toplumsal yapısında siyasi, sosyal ve ekonomik hayatında önemli etkiler oluşturdu.

Bulgaristan'da iktidara gelen Komünistler, Türkler üzerinde büyük oranda baskı oluşturdular. Eğitim ve ekonomik haklar konusunda yapılan kısıtlamalar burada bulunan Türkleri göç etmeye zorladı. Bulgaristan ilk etapta Türkleri kendi toplumsal yapısı içerisinde eritmeye çalışsa da Türkler millî bir duruş sergileyince Bulgarlar göç seçeneğini kullanmayı tercih etti. DP, Bulgar baskıları ve zulmünden zorunlu olarak göç etmek isteyen göçmenleri ülkeye alıp yerleştirirken meslekleri ve kültürel özelliklerini dikkate alarak planla bir şekilde hareket etti. Göçmenlerin daha fazla tarımla uğraşmaları için çaba sarf edilse de ekonomik kaygıları en aza indirgenmeye çalışılmıştı. Geldikleri yerlerin iklim özellikleri, meslekleri, konuştukları dilleri ve yaşam biçimleri dikkate alınarak bir uyumlu yerleştirme alanı oluşturulmak istenmiş ve sistemli olarak yapılmıştır. Yine göçmenlerin kimi vergilerden muaf tutulması, çocukların eğitim masraflarının karşılanması ve barınma problemlerinin kalıcı olarak çözülmesi büyük bir başarı olarak kabul edilebilir. Göçmen konusu DP'nin temel sorunu haline gelince ülke haklıda bu durumu içselleştirmiş ve yardım faaliyetlerinde bulunmuştur.

Göç konusunda iki ülke arasında ilişkiler gerginleşse de ticari, sportif ve kültürel ilişkilerin bu durumun aksine son derece geliştiği görülmektedir. Türkiye ile Bulgaristan arasında ticaret antlaşmaları imzalanmış, spor faaliyetleri düzenlenmiş ve k Bu gelişimin en önemli sebebi, Türkiye'nin yapıcı dış politika başarısından geçmektedir. Çünkü Soğuk Savaş'ın en sıcak zamanlarında Türkiye, büyük bir çekişme ortasında kalarak kendi sorun ve sıkıntıları dışındaki olaylara da müdahil olmak zorunda bırakılmıştır.

Etik Beyan

“Demokrat Parti Dönemi Türkiye-Bulgaristan İlişkileri (1950-1960)” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu

çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kuralları Yayın Etiği Komitesinin (Committe on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Cumhuriyet

Milliyet

Hürriyet

Zafer

Arşivler

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

Kitaplar ve Makaleler

Ağaoğlu, S. (2004). *Arkadaşım Menderes*, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Ağaoğlu, S. (1972). *Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*, İstanbul: Baha Matbaası.

Akın, F. (2013). *Türkiye'de Azınlık Politikaları 6-7 Eylül Olayları*, İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Armaoğlu, F. (1984). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Armaoğlu, F. (1997). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bağcı, H. (2014). *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, Ankara: ODTÜ Yayınları.

Barlas, M. (2000). *Türkiye'de Darbeler ve Kavgalar Dönemi*, İstanbul: Birey Yayıncılık.

Bozidar, J. (2006). *Vahşi Avrupa Batı'da Balkan İmajı*, (Çev: Haşim Koç) İstanbul: Küre Yayınları.

Burçak, R. (1998). *On Yılın Anıları (1950-1960)*, Ankara: Nurol Matbaacılık.

Burma, M. (2012). Bulgaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan Ayrılış Sürecinde Bulgar Ayaklanmaları: *Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s. 1, c. 1, s. 67-90.

- Çeçen, A. (2016). *Türkiye ve Balkanlar*, Ankara: Astana Yayınları.
- Çolak, F. (2006). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951): *Tarih Okulu*, S. 14, s. 113-145.
- Demirel, T. (2021). *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eroğul, C. (2003). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: Yordam Yayınları.
- Gönlübol, M. (1969). *Olaylarla Türk Dış Politika (1919-1995)*, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- İpek, N. (1994). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kaçmazoğlu, H. (1998). *Bayram Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, İstanbul: Birey Yayınları.
- Karakuş, E. (1977). *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara*, Ankara: Hür Yayın ve Ticaret Yayınları.
- Kuyucuklu, N. (1987). *Balkan Ülkeleri İktisadı Bulgaristan 2*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Merih, T. (2006). *Soğuk Savaş ve Türkiye 1946-1960*, Ankara: Ebabil Yayıncılık,
- Mütercimler, E. ve Öke M. (2004). *Düşler ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Oran, B. (2003). *Türk Dış Politikası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pınar, M. (2014). 1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası: *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, s. 89, c. 30, (Temmuz) s. 61-94.
- Sakin, S. ve Salep M. (2012). *Balkanlar'da Güvenlik Arzusu Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya İlişkileri ve Balkan Paktı*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Sander, O. (2006). *Türkiye'nin Dış Politikası*, İstanbul: İmge Yayınevi.
- Sander, O. (1969). *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

- Sander, O. (2000). *Türkiye'nin Dış Politikası*, İstanbul: İmge Kitapevi.
- Saray, M. (2000). *Sovyet Tehdidi Karşısında Türkiye'nin NATO'ya Girişi III. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Hatıraları ve Belgeleri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sarol, M. (2004). *Bilinmeyen Menderes I*, İstanbul: Kervan Yayınları.
- Soysal, İ. (1985). *Balkan Paktı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Soysal, İ. (1983). *Türkiye'nin Siyasi Antlaşmaları 1920-1945*, c. 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sönmezoğlu, F. (2006). *Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
- Şimşir, B. (2009). *Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tuncer, H. (2013). *Menderes'in Dış Politikası Batı'nın Güdümündeki Türkiye*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Üçarol, R. (2006). *Siyasi Tarih (1789-2001)*, İstanbul: Der Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yerasimos, S. (2004). *Milletler ve Sınırlar, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu*, (Çev: Şirin Tekeli) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yücel, S. (2001). *Demokrat Parti*, İstanbul: Ülke Kitapları Yayınları.

Tezler

- Budak, M. E. (2017). *Demokrat Parti Dönemi Türk-Balkan İlişkileri (1950-1960)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Özalper, M. (2017). *Türkiye-Bulgaristan Siyasi İlişkileri (1919-1950)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bitlis Eren Üniversitesi, Bitlis.